

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Козубовської Ірини Василівни на дисертаційну роботу **Домаренка Максима Володимировича** на тему «Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

10 серпня 2026 року

Актуальність дисертаційного дослідження Домаренка М.В. не викликає сумнівів. На сучасному етапі розвитку людської спільноти, все більшої інтеграції України у європейський і світовий простір особливої актуальності набуває необхідність володіння іноземними мови, особливо англійською, яка є засобом міжкультурного спілкування у різних сферах людської діяльності (політика, економіка, культура, соціальна сфера тощо), засобом взаєморозуміння народів, країн, соціальних систем і узагальнення досягнень національних культур у розвитку загальнолюдської культури, збагачення духовними цінностями, створеними різними народами і людством у цілому, засобом міжкультурної взаємодії.

На жаль, сьогодні далеко не кожен громадянин України, який бере активну участь у політичному, економічному, культурному житті країни, досконало володіє вміннями іншомовного спілкування. Тому роль професійного перекладача продовжує залишатися дуже важливою у проведенні міжнародних ділових переговорів, бесід, зустрічей, культурних заходів. Зауважимо, що іноді результати міжнародних зустрічей в значній мірі залежать від рівня компетентності, професіоналізму перекладача.

Справжній професіоналізм у будь-якій діяльності пов'язаний з інтенсивною та стійкою мотиваційно-емоційною спрямованістю людини на досягнення значних результатів діяльності, що неможливо здійснити без високої професійної компетентності, яка передбачає наявність у людини відповідних знань, умінь і навичок. Безперечно, кожна професія вимагає конкретних знань, спеціальних умінь, проте для багатьох професій надзвичайно важливим є вміння спілкуватися, взаємодіяти з іншими людьми, що в значній мірі визначає високий професіоналізм, професійну компетентність. До таких професій, зокрема, відноситься фахівець перекладу. Сучасний перекладач – професіонал, який повинен володіти загальними і спеціальними знаннями й вміннями використовувати їх у практичній професійній діяльності.

Сьогодні зміст підготовки студентів до оволодіння вміннями іншомовного ділового спілкування необхідно розглядати як засіб особистісного розвитку майбутнього професіонала. Сучасний фахівець повинен володіти професійними знаннями, вміннями, навичками, які диктуються ринком праці, а також певними особистісними якостями, які б дозволяли йому успішно професійно розвиватися, витримати жорстку конкуренцію на ринку праці. Саме тому дуже актуальним є органічне поєднання теоретичного і практичного компонентів змісту навчання, використання інтерактивних технологій, які сприяють розвитку самостійності і творчості майбутніх фахівців, готують їх до роботи в команді, прийняття нестандартних рішень, активізують приховані резерви особистості.

Інновації та розвиток технологій, що зумовлені технічним прогресом, надають нові можливості для ефективної підготовки майбутніх перекладачів, що є запорукою успішного формування їхньої професійної компетентності. Одна з таких можливостей – аудіовізуальні засоби, особливості використання яких розглядаються в дисертаційній роботі Домаренка М.В

Зв'язок із науковими планами, темами. Дисертаційну роботу підготовлено згідно з темою науково-дослідницької роботи кафедри германської філології та перекладу Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» – «Германські мови та літератури і методика їх навчання» (державний реєстраційний номер 0117U003245).

Тема дисертації затверджена вченою радою Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (протокол № 20 від 29 листопада 2022 року).

Зміст дисертації, її завершеність та оформлення. Структура роботи відзначається високою чіткістю, логічністю та послідовністю викладу, містить усі необхідні для дисертаційного дослідження структурні елементи: анотації, вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

У *вступі* дисертантом обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт і предмет, сформульовано мету і завдання, представлені методи наукового пошуку. Зазначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення, наведено відомості про публікації та апробацію основних результатів дисертаційного дослідження.

У *першому* розділі проаналізовано поняття «професійна компетентність», яку автор розглядає як макрокомпетентність, що складається з низки субкомпетентностей, які можна розподілити на загальні й фахові. Підкреслюється, що загальні субкомпетентності необхідні в будь-якій професії, натомість фахові субкомпетентності важливі лише для окремої спеціальності. Професія перекладача має власний набір фахових субкомпетентностей і поділяє з іншими спеціальностями загальні субкомпетентності. Як слушно відзначає дисертант, для набуття професійної компетентності майбутнім перекладачам необхідно сформувати загальні субкомпетентності (аналітична; етико-нормативна; операційно-автономна;

саморозвивальна; комунікативно-кооперативна), а також фахові субкомпетентності (білінгвальна й культурологічна; предметна; перекладацька; інструментальна).

Автором здійснено ретельний аналіз ЗК і СК Стандарту вищої освіти України спеціальності «Філологія» та десяти освітньо-професійних програм вітчизняних ЗВО і описано сучасний стан формування професійної компетентності майбутніх перекладачів в Україні. Дисертантом з'ясовано, що на рівні Стандарту бракує уваги формуванню двох субкомпетентностей із запропонованого переліку – предметної та інструментальної. Предметна субкомпетентність передбачає, що майбутні перекладачі матимуть знання в тій галузі, у якій планують у майбутньому виконувати переклади. Сутність інструментальної субкомпетентності полягає у формуванні здатності перекладачів використовувати суто перекладацькі інструменти (наприклад, машинний переклад, CAT-інструменти тощо). Стандарт є спільним для всіх спеціалізацій спеціальності «Філологія», тому формування зазначених субкомпетентностей має бути забезпечено передусім на рівні ОПП.

На основі комплексного аналізу наукових джерел автором обґрунтовано ефективний спосіб формування професійної компетентності майбутніх перекладачів – підхід з інтенсивним використанням аудіовізуальних засобів. З'ясовано, що аудіовізуальні засоби – це інструменти для навчання, які потрібно використовувати для передачі студентам нової інформації. Основна характеристика й перевага АВЗ полягають в одночасній передачі інформації через слуховий і зоровий канали людини. Інформація потрапляє в пам'ять студентів у формі слів та зображень. Це сприяє тому, що в ході навчання майбутні перекладачі одночасно формують як вербальну, так і графічну когнітивні моделі об'єкта, який вивчають, що необхідно для повноцінного формування знань.

У *другому* розділі представлено розроблену й науково обґрунтовану авторську модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами, що є важливим здобутком дисертанта. Вона містить три складники: базовий, змістово-процесуальний та оцінювальний. У межах базового складника описано передумови формування професійної компетентності майбутніх перекладачів, а саме: урахування принципів створення АВЗ; створення АВЗ, адаптованих до професійної підготовки майбутніх перекладачів; опора на загальнодидактичні й методичні принципи в організації підготовки зазначених здобувачів освіти. Для реалізації другої передумови розроблено та науково обґрунтовано методологію створення адаптованих АВЗ, що полягає в послідовному виконанні дій та рекомендацій, а саме: добір АВЗ з оптимальними компонентами (усний виклад (розповідь), зображення, які його доповнюють, та за необхідності субтитри); перевірка відповідності дизайну вибраного АВЗ чинним вимогам; усунення виявлених недоліків через редагування (адаптація) АВЗ та оптимізацію змістового наповнення, згідно зі сформульованими рекомендаціями.

У межах змістово-процесуального складника запропоновано чотири

етапи реалізації моделі, які забезпечують ефективність навчання майбутніх перекладачів. На першому етапі викладач окреслює навчальні цілі підготовки майбутніх перекладачів. На другому етапі створюють адаптований АВЗ. Третій етап передбачає підготовку майбутніх перекладачів до перегляду адаптованого АВЗ та безпосередньо його перегляд. У межах четвертого етапу викладач готує завдання, які допоможуть студентам опрацювати інформацію, отриману під час перегляду АВЗ. До їх складу входять: опрацювання зразків вправ; завдання на самостійне пояснення та вправи-асоціації на закріплення вивченого матеріалу. Крім того, на цьому етапі розроблено й запропоновано до використання вправу з редагування машинного перекладу, яка покликана забезпечити як формування компонента фахової інструментальної субкомпетентності, так і закріплення вивченого матеріалу.

Результатом упровадження моделі стає сформованість професійної компетентності майбутніх перекладачів, що можна перевірити за визначеними критеріями, показниками та рівнями їх сформованості.

Для оцінювання стану сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів автором розроблено оцінювальний складник моделі. У його межах описано критерії сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів, а також їхні рівні та показники. Роль критеріїв обґрунтовано виконують субкомпетентності майбутніх перекладачів. Цілком правомірно визначено чотири рівні їхньої сформованості: початковий, середній, достатній, високий. Описано показники кожного рівня сформованості всіх субкомпетентностей.

У *третьому* розділі здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами, яка засвідчила дієвість авторської моделі. Проведено дослідницько-експериментальну роботу, яка охоплювала констатувальний і формувальний етапи, визначено динаміку рівнів сформованості загальних субкомпетентностей майбутніх перекладачів (сукупність загальних субкомпетентностей названо «загальна компетентність») та фахових субкомпетентностей («фахова компетентність»), а також виконано статистичну перевірку достовірності отриманих результатів.

У процесі формувального етапу експерименту освітній процес в експериментальній групі організований, відповідно до розробленої моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами. Контрольна група навчалася за традиційною методикою, що була застосовувана до розроблення моделі.

Порівняльний аналіз результатів контрольної та експериментальної груп після завершення формувального етапу експерименту продемонстрував суттєво вищу ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов в експериментальній групі. Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів відповідно до розробленої моделі виявилось ефективнішим, порівняно з традиційною методикою навчання. Найбільш суттєві зміни констатовано за показниками комунікативно-кооперативної,

перекладацької, білінгвальної та культурологічної, а також інструментальної субкомпетентностей.

У *висновках* до дисертації чітко відображені результати проведеного дослідження, які цілком відповідають поставленим меті і завданням.

Позитивної оцінки заслуговують *додатки*, які доповнюють, уточнюють і поглиблюють окремі положення дослідження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Домаренка М.В. дає змогу відзначити обґрунтованість, логічну послідовність та достовірність отриманих наукових результатів. Висновки та рекомендації здобувача ґрунтуються на основних положеннях педагогічної науки, застосуванні сучасного методологічного апарату та системному узагальненні теоретичних підходів і емпіричних даних. У дисертаційному дослідженні правильно визначено мету, об'єкт, предмет. Завдання, які послідовно вирішувалися на різних етапах дослідження, обумовлені об'єктом і предметом, їх розв'язання забезпечено комплексом методів і прийомів наукового пошуку, що дало змогу визначити наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Серед методів наукового дослідження: *теоретичні* – аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, індукція, дедукція та моделювання, які використано для опрацювання наукових джерел за темою роботи, обґрунтування концептуальних положень, уточнення змісту ключових понять і побудови авторської моделі; *емпіричні* – спостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний), тестування, аналіз змісту (мовленнєвих завдань відкритого типу, написаних учасниками експерименту), що застосовані під час експериментальної перевірки ефективності моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами; *методи математичної статистики* – критерій Пірсона (χ^2) та Z-критерій для опрацювання даних, отриманих унаслідок проведення експериментальної частини дослідження (з'ясування статистично значущої різниці між розподілами та середніми показниками контрольної й експериментальної груп).

Наукова новизна дослідження є безперечною. Дисертація Домаренка М.В. є цілісним комплексним дослідженням, в якому чітко представлені суттєві наукові результати, нові факти, одержані здобувачем.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше розроблено й науково обґрунтовано* модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами, що містить три складники (базовий, змістово-процесуальний, оцінювальний) та в межах якої надано методологічні рекомендації щодо створення аудіовізуальних засобів, адаптованих до особливостей професійної підготовки майбутніх перекладачів (визначено й теоретично обґрунтовано перелік оптимальних компонентів адаптованих аудіовізуальних засобів (усний виклад (розповідь), зображення, які його доповнюють, субтитри за необхідності); розроблено рекомендації щодо оптимізації дизайну та змісту

аудіовізуальних засобів з урахуванням використання сучасних технологій генеративного штучного інтелекту); запропоновано чотири етапи практичної реалізації розробленої моделі, які регулюють застосування аудіовізуальних засобів у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів і забезпечують формування їхньої професійної компетентності (окреслення навчальних цілей професійної підготовки майбутніх перекладачів; створення адаптованого АВЗ; використання створеного АВЗ; опрацювання інформації, отриманої з АВЗ);

– *уточнено* поняття «професійна компетентність», «професійна компетентність майбутніх перекладачів», «аудіовізуальні засоби».

Подальшого розвитку набули складники професійної компетентності майбутніх перекладачів; зміст процесу формування професійної компетентності майбутніх перекладачів; способи класифікації аудіовізуальних засобів; особливості використання аудіовізуальних засобів у процесі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів; передумови формування професійної компетентності майбутніх перекладачів; критерії, показники й рівні сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів; засади використання генеративного штучного інтелекту у процесі створення аудіовізуальних засобів; способи використання машинного перекладу в професійній підготовці перекладачів.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що методичні рекомендації, сформульовані в межах розробленої моделі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами, можуть бути використані в закладах вищої освіти під час розроблення ОПП, а також навчально-методичного забезпечення, зокрема навчальних і навчально-методичних посібників, дидактичних матеріалів, електронних освітніх ресурсів, у практиці викладання навчальних дисциплін, спрямованих на формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Крім того, результати дослідження варто впровадити в систему підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, а також використовувати як теоретико-методологічну основу для подальших наукових розвідок із проблем формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Слід позитивно відзначити, що результати дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 375/03-33 від 02.04.2026), Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (довідка про впровадження № 31-9/1731 від 26.05.2026), Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (довідка про впровадження № 05ФЛ/29.00 від 30.01.2026).

Все це підтверджує реальну практичну значимість результатів проведеного дослідження.

Повнота викладення основних результатів. У результаті аналізу

дисертаційного дослідження і публікацій Домаренка М.В. з'ясовано, що основні результати дослідження достатньо повно відображені в публікаціях автора. Про це свідчить наявність 16 публікацій: 7 статей у наукових виданнях із переліку фахових видань України, 9 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Важливо відзначити, що всі фахові статті дисертанта є одноосібними і безпосередньо стосуються теми дисертації.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикацій, фальсифікації. Представлений до захисту текст дисертації є оригінальним. Виявлені за допомогою спеціального програмного забезпечення текстові співпадань (цитування) мають відповідні посилання на джерела, які внесені до списку. Запозичення, які є в тексті роботи, не мають ознак плагіату. Робота визнається самостійною.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. У дисертації ґрунтовно описано процес розроблення аудіовізуальних засобів, адаптованих до професійної підготовки майбутніх перекладачів, що є вагомим науковим здобутком. Водночас, попри зазначену в дисертації можливість отримання адаптованих аудіовізуальних засобів як шляхом редагування наявних матеріалів, так і шляхом їх створення з нуля, викладені рекомендації орієнтовані на перший із зазначених підходів. Доцільнішим видається окремий розгляд кожного з цих шляхів.
2. Перше і друге завдання фактично містять по два самостійні завдання. Наприклад, перше завдання: а) *дослідити сутність і структуру професійної компетентності майбутніх перекладачів*, б) *проаналізувати сучасний стан її формування в Україні*; друге завдання: а) *схарактеризувати сутність та зміст поняття «аудіовізуальні засоби»*, б) *окреслити особливості їх використання у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів*.
3. Дискусійним вважаємо положення про те, що *навчання можна вважати якісним лише тоді, коли випускники здатні успішно знайти роботу (с.42)*. Насправді тут немає прямого зв'язку, бо дуже часто освітній процес здійснювався якісно, але далеко не всі випускники (навіть з високими показниками в навчальній діяльності) здатні знайти відповідну роботу і, навпаки..
4. Загалом дисертація оформлена належним чином, проте подекуди наявні незначні стилістичні недоліки (*покращувати себе, с.40*), *передання (с.56)*; помилки друку (*«згаданаї», «лопоможє», с.93 та інші*), що, очевидно, пояснюється значним обсягом роботи.

Висловлені зауваження та побажання не є занадто суттєвими, мають рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки виконаного дослідження, у ході якого дисертант продемонстрував сформовані вміння аналізувати, систематизувати й узагальнювати наукову інформацію, а також здатність до самостійності, критичності та гнучкості мислення. Все це свідчить про наукову зрілість здобувача.

Висновок. Дисертаційна робота Домаренка Максима Володимировича на тему «Формування професійної компетентності майбутніх перекладачів аудіовізуальними засобами», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке відзначається актуальністю, містить наукову новизну, має безперечне теоретичне і практичне значення, повністю відповідає вимогам, що визначені наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами) та «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами). Усе вищенаведене дає підстави для присудження Домаренку М.В. наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи

ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

Ірина КОЗУБОВСЬКА

Підпис І.Козубовської засвідчую

Проректор ДВНЗ

«Ужгородський національний університет»

проректор О.Г. Козубовська